

El marc teòric

Guia bàsica pel desenvolupament
d'una recerca

Mercè Jariot-Garcia
Montserrat Rodríguez-Parrón
Jose Tello-Sánchez

Edició 2024

El marc teòric

Recopilació dels antecedents, recerques i teories en les quals se sustenten totes les parts de la recerca.

El marc teòric fonamentarà tota la investigació, constitueix la guia i dona suport als diferents elements de la recerca i les seves relacions, des dels objectius que s'han plantejat, la metodologia a utilitzar, el treball de camp, el disseny de les eines de recollida de dades, l'anàlisi de resultats, fins a la discussió i les conclusions de la investigació.

El marc teòric és l'enfocament que adopta la persona investigadora per analitzar el problema. Per això s'hauran de definir idees, conceptes, paraules clau, teories i models explicatius i conceptuals que guiaran la investigació. Esdevé el punt central de la recerca, l'eix del procés investigador, sense ell el problema no tindria sentit i no es podria elaborar el disseny metodològic.

Per tant, el marc teòric perfila els principals continguts a estudiar i les possibles relacions entre ells i es pot construir a partir de:

1. L'adopció d'una teoria desenvolupada anteriorment que disposa de moltes evidències empíriques.
2. La complementació de diverses teories, en aquest cas caldrà fer una anàlisi crítica de l'aportació d'aquestes a l'objecte d'estudi. Pot ser que les teories siguin complementàries o estiguin enfrontades. En l'últim cas podríem complementar-les o optar per una d'elles.
3. Estudis que ens suggereixen els continguts que podem aplicar a la recerca que s'està desenvolupant.

Ha d'incloure:

- La definició dels conceptes més importants de la recerca i la seva rellevància en el tema. És necessari que la persona investigadora identifiqui la perspectiva des de la qual aborda l'anàlisi del tema de recerca.
- L'argumentació, a partir dels estudis previs, sobre la necessitat i la importància del que s'està investigant, és en aquest sentit que el marc teòric dona validesa a la recerca.
- Totes les fonts teòriques (primàries i secundàries) que fonamenten la recerca.

Objectius

1. Descriure i analitzar el problema de la recerca.
2. Justificar, demostrar i fonamentar teòricament tota la investigació, des de les hipòtesis i/o objectius, el disseny metodològic, els resultats, la discussió, fins a les conclusions.

Fase prèvia a la redacció del marc teòric

Per poder redactar el marc teòric, la persona investigadora pot seguir aquests passos:

1. Lectura de documents científics que ajudin a concretar i a aprofundir sobre el tema d'estudi.
 - 1.1. Per això, el primer pas serà localitzar:
 - Llibres i articles confiables i importants.
 - Llistes bibliogràfiques en *websites* de grups de recerca o departaments universitaris.
 - Articles sobre l'estat de l'art (*survey papers*), bibliografies anotades (llista organitzada de referències: llibres, revistes científiques, pàgines web... acompanyades d'una anotació o descripció).
 - 1.2. Organitzar la bibliografia. Es poden utilitzar gestors bibliogràfics. Són eines que ajuden a endreçar els arxius digitals i agilitzar el treball de construcció del marc teòric. Amb aquests gestors es pot recollir, organitzar, anotar, citar i compartir documents. Els més utilitzats són Mendeley, Zotero y Citavi.
 - 1.3. D'altra banda també cal tenir molt en compte la validesa i fiabilitat de les dades, per tal de garantir-la es poden consultar a partir de cercadors especialitzats com SciELO, World Wide Science, Dialnet, Google Scholar, Scopus, World Wide Science, Springer Link, Refseek, Microsoft Academic, entre altres.
 - 1.4. Per la primera cerca cal buscar a partir del tema de la recerca (paraula clau), en castellà, català i anglès. També es poden utilitzar altres idiomes que la persona investigadora domini. En la segona cerca, es concretarà més l'exploració a partir dels descobriments d'aquesta primera lectura d'uns 10 articles.
 - 1.5. La lectura d'aquests documents requereix que s'explorin fonts el més actualitzades possible, i per això s'aconsella que es consultin documents dels últims 5 anys.
 - 1.6. Cal tenir en compte que la lectura i construcció del marc teòric pot anar modificant l'índex provisional de l'informe de recerca.
2. Realitzar una àmplia lectura de documents sobre el tema d'estudi, però de manera sistemàtica i crítica. Per això és fonamental que se sintetitzi tota la informació que es va recollint, però cal que hi hagi també un procés d'anàlisi i

una elaboració pròpia. Es a dir, una fonamentació teòrica no és la suma d'opinions, resultats, conclusions de diferents persones expertes, sinó que s'elabora a partir de l'anàlisi (recull ordenat de la informació sobre el tema de recerca) i la síntesi (redacció a partir de les informacions obtingudes i vincular-les adequadament) de les aportacions dels autors i autores que s'han consultat.

La lectura crítica consisteix a analitzar els conceptes principals i comprendre l'argumentació i les conclusions. Ajudarà la persona investigadora a elaborar un marc teòric argumentatiu.

La seva finalitat és triple:

- Interpretar el document des d'un altre punt de vista: el de la persona investigadora.
- Establir relacions amb altres documents que s'estan llegint.
- Trobar ambigüitats i el consens entre tota la bibliografia consultada.

Per tant, implica avaluar el que s'està llegint: reflexionar sobre el contingut, comparar amb altres textos que aborden el mateix tema, revisar les fonts que apareixen referenciades en el document i identificar el posicionament de la persona que l'ha escrit. Totes aquestes tasques requereixen una anàlisi profunda del document per tal d'entendre els arguments i els punts de recolzament o fonamentació d'aquest.

A partir de la lectura crítica es construeix el marc teòric, sustentat en les lectures dels documents científics que s'han localitzat, mostrant un punt de vista interpretatiu respecte als documents que s'han llegit per tal de poder establir conclusions sobre ells.

Aquesta lectura crítica donarà com a resultat un escrit en el qual:

- Es reconeix l'objectiu del text.
- S'identifiquen, de manera comprensiva els conceptes, els arguments, els contraarguments i les idees principals.
- S'endrecen els continguts a partir de criteris prèviament establerts. Aquesta acció ens oferirà com a resultat un primer índex dels continguts del marc teòric.
- S'analitzen els arguments i les interpretacions del text.
- Es reconeix la relació entre els conceptes.
- Es comparen els continguts del document amb altres fonts per comprendre i analitzar el tema des de diferents perspectives.

Alguns suggeriments per desenvolupar una lectura crítica podrien ser:

- a. Realitzar una primera lectura ràpida i sistemàtica per ubicar la informació del document que està relacionada amb el tema d'estudi. Aquesta lectura ajudarà a identificar si el document encaixa amb el nostre tema de recerca. Es poden marcar parts del text que considerem interessants o fer anotacions personals. Quan es fa una lectura sistemàtica cal identificar un criteri de cerca i marcar els continguts, utilitzant les mateixes paraules que l'autor o autora o utilitzant altres.

Una estratègia per fer aquesta primera lectura pot ser:

- Identificar l'objectiu del document que s'està llegint.

- Fer una primera lectura dels títols i subtítols. Aquesta acció pot ajudar a visualitzar com s'està tractant el tema i deixar de banda aquelles parts que no tinguin relació amb el nostre tema de recerca.
 - Localitzar les idees principals de cada apartat. Es poden fer anotacions d'elements significatius, subratllar altres fonts que apareixen en la lectura, subratllar frases o conceptes importants.
- b. Tornar a llegir el text, concentrant l'atenció en aquells aspectes que es relacionen amb l'objecte d'estudi. En aquesta fase és aconsellable:
- Prendre notes sobre les idees principals.
 - Anotar les idees i els conceptes claus.
 - Plantejar-se preguntes.
 - Resumir les idees amb les pròpies paraules de la lectora.
 - Analitzar les aportacions de l'autor o autora, separant l'opinió personal de la persona lectora de la postura de qui ho ha escrit: cal ser imparcial.
 - Escriure alguna petita reflexió pròpia.
 - Buscar les relacions entre els conceptes.
 - Cercar les fonts que es referencien en el text que fonamenten idees principals que ens interessin.
- c. Una tercera lectura dels elements més significatius del text pot ajudar a analitzar amb més profunditat les idees principals del document. Es tracta de reinterpretar la informació. Es pot fer a través de preguntes: quina és la raó d'aquesta idea principal? Hi ha altres autors i autores que ho consideren igual? N'hi ha que no comparteixen aquesta idea? Quina opinió tinc al respecte?

En aquesta tercera lectura és aconsellable practicar la metacognició: qüestionar-se elements que apareixen en el text, identificar com es podria aplicar a la recerca que s'està elaborant.

Per poder escriure un text argumentatiu fruit de la lectura crítica de les fonts pot resultar útil l'elaboració d'una bibliografia anotada. Aquesta tècnica ens ajudarà a: conèixer com han abordat altres persones expertes el tema que s'està investigant, resumir els resultats d'estudis anteriors amb el mateix objecte de recerca o similars, i analitzar críticament tota la informació recollida.

La bibliografia anotada consisteix en l'elaboració d'una fitxa de cada lectura que inclogui:

- Títol.
- Autor/s.
- Avaluar la confiabilitat de la referència.
- Objectiu general de la recerca.
- Descripció del contingut.
- Analitzar la metodologia utilitzada.
- Quina utilitat té pel nostre treball

- Què aporta i en què es diferencia de la recerca que s'està desenvolupant.
- Discutir alguna limitació.
- Discutir les conclusions presentades.

Per tant, registrar la informació bibliogràfica completa, a través de resums curts, sense copiar el text directament, sinó a través de notes completes, comparant treballs relacionats, ajudarà a desenvolupar aquesta anàlisi crítica de les aportacions d'altres persones expertes sobre el tema d'estudi que fonamentarà el marc teòric de la recerca.

Cal entendre bé la literatura per tenir la visió general del tema objecte d'estudi. Un dels exercicis que podem fer per saber si ho hem entès bé és explicant la visió general sobre el tema a altres persones.

3. Elaborar un índex dels continguts del marc teòric a partir de les variables que apareixen en els objectius de la investigació i les lectures realitzades.

Per elaborar aquest índex, la persona investigadora ha de cercar els conceptes que es requereixen per donar suport teòric a la recerca, per això s'han de definir totes les variables que apareixen en els objectius i no oferir més informació de la que aquests requereixen. Dels objectius es desprenen els conceptes bàsics necessaris pel desenvolupament de la recerca.

Es pot començar definint temes generals i cercar els subtemes per a cada-ú que ajudaran a explicar i entendre els diferents conceptes. La taula 1 mostra un exemple.

Taula 1

Exemple d'índex del contingut del marc teòric

Tema de la recerca: Procés d'inserció laboral de dones majors de 45 anys		
Tema general 1	Les dones majors de 45 anys i el mercat laboral	
	Subtema 1	Estructura del mercat laboral.
	Subtema 2	Crisi econòmica i exigències del mercat laboral que generen nous desafiaments per la formació i el treball, augmenta l'edat de jubilació, la taxa d'atur, afectant les persones treballadores de major edat.
	Subtema 3	Dificultats econòmiques i precarietat laboral i la relació amb les taxes d'atur en els majors de 45 anys.
	Subtema 4	Dificultats dels adults per trobar feina: la meitat de les persones aturades són de llarga durada de les que un 40% són majors de 45 anys.
	Subtema 5	La desigualtat de gènere en el mercat laboral. Barreres d'entrada que tenen les dones per accedir al mercat laboral.
Tema general 2	Situació actual de les dones en el mercat laboral	
	Subtema 1	Dades concretes sobre dones ocupades, aturades, inactives a Espanya i a Catalunya, franges d'edat, nivell d'estudis, etc.
	Subtema 2	Temps que triguen a aconseguir feina, treballs que ocupen.
	Subtema 3	Sostre de vidre i terra enganxós.
	Subtema 4	Conseqüències de l'atur prolongat.

Tema de la recerca: Procés d'inserció laboral de dones majors de 45 anys		
Tema general 3	Diferents perfils i itineraris d'èxit.	
	Subtema 1	Perfil de les dones aturades a Espanya, Catalunya: nacionalitat, edat, nivell d'estudis, competències bàsiques d'ocupabilitat...
	Subtema 2	Perfil de dones treballadores a Espanya, Catalunya: nacionalitat, edat, nivell d'estudis, competències bàsiques d'ocupabilitat...
	Subtema 3	Canvis de perfil.
	Subtema 5	Promoció de recursos en l'àmbit personal.
	Subtema 6	Ocupabilitat i competències d'ocupabilitat de les dones majors de 45 anys.
	Subtema 7	El treball fora de casa i la vida familiar.
	Subtema 8	Aspectes personals, socials, laborals, econòmics i emocionals.
Tema general 4	El procés d'inserció laboral	
	Subtema 1	Determinants de les transicions entre l'atur i l'ocupació de les dones majors de 45 anys. La inactivitat. Dificultats sobretot si s'és dona.
	Subtema 2	Risc d'atur de llarga durada en funció de les característiques individuals i la història laboral i formativa de les dones majors de 45 anys.
	Subtema 3	Incidència de l'activitat laboral en la inserció de les dones majors de 45 anys.
	Subtema 5	Emprenedoria com a alternativa a la precarietat, reducció de la bretxa salarial i trobar nínxols ocupacionals.
Tema general 5	Programes específics d'orientació i inserció laboral per a dones	
	Subtema 1	Quan es defineixen les polítiques actives d'ocupació, cal considerar a la dona com un col·lectiu específic.
	Subtema 2	La satisfacció de necessitats i l'efectivitat de les polítiques actives d'ocupació per a les dones majors de 45 anys. Efectes sobre la disminució d'atur.
	Subtema 3	Protocols d'actuació en orientació sociolaboral.
	Subtema 4	Necessitat de millora dels programes existents. Reptes per aconseguir la igualtat.
	Subtema 5	Possibilitats i vies d'inserció sociolaboral. Directrius per la millora dels itineraris personals d'inserció.

Font: elaboració pròpia

- Per analitzar la informació de les diferents fonts es poden elaborar documents per a cada bloc temàtic del marc teòric i ubicar els continguts que es van trobant en les fonts documentals utilitzades. Es poden subratllar, posar en negreta o colors els conceptes fonamentals, les relacions i les cites acompanyades de comentaris, reflexions, anotacions personals, entre altres.

Tips per redactar-lo correctament

A continuació proposem algunes recomanacions per tal de redactar correctament el marc teòric:

- Presentar els antecedents de la investigació, incloure el marc conceptual i les bases teòriques.

Els antecedents són les recerques anteriors que han estudiat el tema objecte de la recerca.

Les bases teòriques inclouen els models i teories que expliquen el problema i ofereixen l'enfocament teòric que sustenta la recerca.

El marc conceptual es refereix al significat dels conceptes principals o les variables que defineixen el problema.

- Explicar, clarificar i definir les diferents dimensions i variables de l'objecte d'estudi. No pot quedar cap variable o concepte a estudiar que no aparegui definit al marc teòric. Es defineixen tots els elements teòrics utilitzats per analitzar l'objecte d'estudi i les seves relacions.

No s'han de definir els conceptes a partir de diccionaris o enciclopèdies. Tampoc es pot construir un marc teòric en forma de glossari de conceptes. S'han d'explicar i desenvolupar molt bé els conceptes de manera que expliquin què aporten al tema que s'està investigant. Cal oferir tota la informació necessària perquè la recerca sigui comprensible per tothom.

- Sintetitzar la informació procedent de recerques prèvies i/o teories per tal d'evitar que el marc teòric es converteixi en una relació de comentaris d'altres experts. En el text cal dialogar amb les teories o treballs anteriors, es poden comentar les carències o els aspectes a millorar. No ha de ser un resum del que han dit altres persones.
- Per evitar construir un marc teòric amb una suma de paràgrafs desconnectats cal establir un diàleg que visualitzi la coherència i claredat del marc teòric de la recerca. Requereix una aportació crítica per part de la persona investigadora. El procés seria: cercar referències, comparar si hi ha posicions diferents, explicar perquè escollim un o altra posicionament, reflexionar sobre com els conceptes que estem exposant ajuden a explicar l'objecte d'estudi, alhora que es construeix un cos conceptual coherent, exhaustiu i propi que demostrï que hem interioritzat el que estem exposant.
- Ha de ser clar, coherent, pertinent i només amb els continguts necessaris que mostrin les relacions entre ells. Cal escriure de manera que ens entenguin, però sense perdre rigor, una manera d'ajudar a la persona lectora pot ser acabar cada apartat amb un resum dels aspectes més importants o petites conclusions. Per detectar si ens hem deixat alguna cosa important es poden construir mapes conceptuals o esquemes amb els conceptes i variables que hauríem d'incloure en cada apartat.
- Ha de demostrar que la revisió de la literatura aporta a totes les parts de la recerca, des de la definició de l'objecte d'estudi, el marc teòric, fins al disseny de la recerca.
- La seva construcció pot incloure teories, estudis que abordin el tema que es vol desenvolupar per analitzar el que aporten a la recerca.
- No es pot construir un marc teòric amb opinions personals del que s'ha llegit. Car fer una exposició detallada de la teoria, del model, i dels conceptes que defineixi el problema de recerca, mostrant la relació entre els conceptes i interpretant el problema a partir de les aportacions de la

teoria, el model i el marc conceptual. Això ajudarà a comprendre el problema des de diferents perspectives.

- Si la investigadora desenvolupa una revisió històrica sobre el tema de recerca per situar a la persona que la llegeix es ressaltaran només les característiques principals per poder ubicar el tema històricament i epistemològica, comprendre els plantejaments del marc conceptual que fonamenta la recerca i justificar la necessitat de continuar investigant sobre el tema.
- No és recomanable que el marc legal formi part del marc teòric. En el marc legal, que pot ser un capítol posterior o anterior al marc teòric, s'integren el conjunt de lleis, normes i reglaments que d'alguna manera fonamenten la recerca o ajuden a entendre alguns resultats. Però cal tenir en compte que no és una llista de la normativa existent, sinó que ha d'incloure l'anàlisi del contingut de les lleis, decrets i normatives i seleccionar d'aquests documents el contingut que estigui relacionat amb el nostre tema de recerca.
- S'ha d'incorporar l'última versió de la normativa APA en el redactat, tant si utilitzem cites textuales o referenciem autors en la seva redacció. En relació amb les referències i a les cites textuales cal tenir en compte que:
 - ✓ Una referència a autors o autores implica que utilitzem les idees o resultats d'una determinada persona experta per fonamentar el marc teòric.
 - ✓ Una cita textual és la menció literal d'un text que serveix per enriquir el marc teòric. Apareix entre cometes i després es menciona el nom de l'autor o l'autora, l'any i el número de pàgina on es troba. Hi ha de curtes (fins a 40 paraules) i extenses. Cal atribuir l'autoritat del fragment i indicar on trobar la informació. No és aconsellable posar moltes cites textuales, ja que es difumina la capacitat d'anàlisi i síntesi de la persona investigadora que és la més valorada en la construcció d'un marc teòric.

Si no es referència i cita correctament podríem estar plagiant i és un delictes segons el Codi de Propietat Intel·lectual. S'ha de fer amb finalitat ètica, mai utilitzarem informació d'altres persones per fer-la passar com a pròpia.

Les referències bibliogràfiques, les cites i la bibliografia són eines per evitar el plagí, reconèixer el treball fet per altres expertes i donar credibilitat a la recerca.

Si es referència o cita dins del text en l'àmbit educatiu cal seguir la normativa APA. Si la recerca pertany a altres àmbits caldrà tenir en compte la normativa de referència per aquella disciplina. A la taula 2 es mostren alguns exemples de com referenciar o citar dins del text, tenint en compte la setena versió de la normativa APA.

Taula 2

Exemples de com citar o referenciar correctament dins del text quan ens falten dades

Elements de la referència	Com referenciar
Falta l'autoria	(Títol, data)
Manca data	(Autor/a, s.d.)
Manca el títol	(Autor/a, data)
Manca autoria i data	(Títol, s.d.)
Manca autoria i títol	([descripció del treball], data)
Manca data i títol	(Autor/a, s.d.)
Manca autoria, data i títol	([descripció del treball], s.d.)
Manca la font	(Autor, comunicació personal, data)
Autoria anònima	(Anònim, data)

Font APA.org

- També cal tenir en compte la normativa APA en els tipus i mida de la font i en els títols i subtítols. Per exemple la setena versió recomana els següents tipus i mida de lletra: Calibri 11, Arial 11, Lucida Sans Unicode 10, Times New Roman 12 o Georgia 11.

Taula 3

Normes APA setena edició per títols i subtítols

Nivell	Format
1	Centrat – Negreta – Cada Paraula S'Inicia Amb Majúscules El text del nivell comença en un nou paràgraf.
2	Alineat a l'esquerra – Negreta – Cada Paraula S'Inicia Amb Majúscules El text del nivell comença en un nou paràgraf.
3	<i>Alineat a l'esquerra – negreta – cursiva – Cada Paraula S'Inicia Amb Majúscules</i> El text del nivell comença en un nou paràgraf.
4	Alineat a l'esquerra amb sangria de 1.27 cm – negreta - Cada Paraula S'Inicia Amb Majúscules – amb punt final. El text s'inicia en la mateixa línia.
5	<i>Alineat a l'esquerra amb sangria de 1.27 cm – negreta – cursiva – Cada Paraula S'Inicia Amb Majúscules – amb punt final.</i> El text s'inicia en la mateixa línia.

Font: Sánchez (2019)

- Prioritzar el contingut sobre el nombre de pàgines. El marc teòric ha de ser concís i ha d'aportar només conceptes, antecedents, teories i models que siguin pertinents pel tema de recerca.
- Es pot utilitzar un *check list* per tal de revisar la redacció del marc teòric que s'inclou en la taula 4.

Taula 4

Check list per a la comprovació de l'estructura i redacció del marc teòric

1. S'han utilitzat cercadors de referència?	Si	No
2. S'ha sigut selectiu en l'elecció de la literatura?	Si	No
3. S'han establert prioritats en la cerca bibliogràfica?	Si	No
4. Les fonts utilitzades són actuals, un 50% són dels últims 5 anys?	Si	No
5. Hi ha un 50% de fonts internacionals?	Si	No
6. Té una estructura clara, està organitzat d'acord amb temes, conceptes i principis importants?	Si	No
7. Demostra les interconnexions entre els temes i els conceptes?	Si	No
8. Incorpora resums i conclusions en els apartats que faciliten la comprensió de les idees?	Si	No
9. Es relaciona la literatura revisada amb les preguntes, hipòtesis i/o objectius de la recerca?	Si	No
10. Hi ha una revisió clara de les idees principals, teories i recerques prèvies relacionades amb el tema de recerca?	Si	No
11. Hi ha reflexió sobre la selecció de l'enfocament teòric basada en la literatura, els experts en el tema i les competències i experiències de la investigadora?	Si	No
12. S'ha explicat perspectives contradictòries sobre el tema, s'han analitzat i s'ha inclòs posicionament de la investigadora?	Si	No
13. S'ha explicat la importància de les recerques ja realitzades sobre el tema?	Si	No
14. S'utilitzen punts de referència que permeten comparar els resultats de les diferents recerques?	Si	No
15. Si no s'han trobat recerques o aportacions rellevants sobre el tema o alguna llacuna, s'ha referenciat?	Si	No
16. S'ha estat reflexiu i crític en la presentació i no només descriptiu?	Si	No
17. Totes les referències i les cites segueixen la normativa APA?	Si	No
18. La redacció segueix la normativa APA?	Si	No

Font: elaboració pròpia

Exemples

En aquest exemple de la Taula 5 es mostra la redacció incorrecta i correcta d'un marc teòric que mostra la capacitat d'anàlisi i síntesi.

Taula 5

Exemple de redacció que no demostra capacitat d'anàlisi i síntesi versus redacció que sí que ho demostra

Redacció que es la suma del que diuen diferents autors/es	Redacció que mostra la capacitat d'anàlisi i síntesi de l'investigador/a
En relació amb la prevenció del consum d'alcohol en joves Pérez (2017) diu.... Mentre que Gümbert (2020) considera Raffe (2018) conclou que	Els diferents estudis sobre el consum d'alcohol en joves arriben a conclusions discordants, així autors com (Pérez, 2017 i Raffe, 2018) presenten mentre que (Gümbert, 2020 i Romero, 2019) destaquen....

Font: elaboració pròpia

En aquest altre exemple de la Taula 6 es mostra com es pot redactar un marc teòric a partir de les aportacions de diferents autories.

Taula 6

Exemple de redacció elaborada a partir de cites textuais que demostra la capacitat d'anàlisi i síntesi de la persona investigadora versus redacció que no ho mostra

Cites textuais	Redacció elaborada que mostra la capacitat d'anàlisi i síntesi de l'investigador/a
<p>“Existen estructuras de restricciones intrínsecas, basadas en reglas, costumbres, creencias y valores, e “impuestas”, derivadas de la existencia de instituciones que tienden a reproducir las desigualdades de género” (Kabeer, 2012).</p> <p>Si bien, entre los determinantes de la participación laboral de la mujer y su decisión de ocupación deben considerarse variables como las crisis económicas y convulsiones políticas acaecidas en las últimas décadas, también resulta fundamental la inclusión de factores de carácter regional, local e incluso individual, como aquellos de tipo socioeconómico y los relacionados con las expectativas y circunstancias al interior de la familia, las cuales se manifiestan en la manera de entender y vivir las interacciones de género, los roles sexuales y los estereotipos (Aguilar-Barceló y López-Pérez, 2016)</p> <p>La conciliación trabajo-familia procura, por una parte, ajustar el modelo social que asigna roles en función del sexo, y por la otra, eliminar los estereotipos que refuerzan la división sexual de trabajo, visibilizando el conjunto de actividades femeninas que componen el trabajo doméstico (Pérez, 2014)</p> <p>Las bajas tasas de actividad y de empleo parecen obedecer a aspectos relacionados con la oferta, como la división sexual del trabajo y las valoraciones personales y familiares respecto a la conducta laboral de las mujeres. (Espino y Sauval, 2016)</p>	<p>Els estereotips de gènere generats a partir dels rols d'homes i dones dins del nucli familiar, són un dels factors que incideixen en la forma que la dona participa en el mercat de treball. Els treballs d'Aguilar-Barceló y López (2016), Pérez (2014) o Espino y Sauval (2016) demostren que aquestes desigualtats de gènere observades en el mercat laboral es visualitzen en la divisió sexual del treball, provocada pels models socials que assignen rols en funció del gènere o les valoracions socials respecte a la conducta laboral de les dones. Aquest, sumat a les demandes del mercat laboral i als efectes de les crisis econòmiques, pot repercutir en la desigualtat en la elecció y desenvolupament professional de les dones que, es veuen moltes vegades discriminades en un mercat de treball que els hi demana competir amb els homes amb nivells més alts d'ocupabilitat i millors competències d'empleabilitat.</p> <p>Redacció que no demostra la capacitat de síntesi i anàlisi del/de la investigador/a</p> <p>Segons Kabeer (2012) les costums, creences o regles tendeixen a reproduir les desigualtats de gènere. Aquest fet si es trasllada a la participació de la dona en el mercat laboral s'observa que, com diuen Aguilar-Barceló i López-Pérez (2016), que les interaccions de gènere, els rols sexuals i els estereotips dins de la família poden ser determinants en la seva participació.</p> <p>Espino y Sauval (2016) afirmen que la divisió sexual del treball i les valoracions sobre la conducta laboral de les dones que es realitzen en el nucli familiar podrien ser una de les causes de les baixes taxes d'activitat i ocupació d'aquestes.</p> <p>Pérez (2014) considera que la conciliació treball-família pot ajudar a ajusta el model social de rols segons gènere i eliminar estereotips de gènere en el treball.</p>

Font: elaboració pròpia

Per saber més

Arnau-Sabatés, L. & Sala-Roca, J. (2020). La revisión de la literatura científica: Pautas, procedimientos y criterios de calidad. https://ddd.uab.cat/pub/recdoc/2020/222109/revliitcie_a2020.pdf.

Campos Ocampo, M. (2017). El estado de la cuestión. En Campos O Campo, M. (2017). Métodos de investigación académica. Fundamentos de investigación bibliográfica, 35-43. Universidad de Costa Rica. <https://bit.ly/2XdJYqy>.

- Carbonell Ferrando, M, (2021). Cerca i gestió de la informació : les principals fonts d'informació en Educació, Psicologia i Logopèdia. <https://ddd.uab.cat/record/174633>.
- Daros, W.R. (2002). ¿Qué és un marco teórico?. *Enfoques XIV*, 1 y 2, 73-112. <https://bit.ly/2HMhQXe>.
- Gómez Bastar, S. (2012). Perspectiva teòrica. En: Gómez Bastar, S. (2012): Metodología de la Investigación, 40-54. Red del Tercer Milenio. <https://bit.ly/3gbrRct>.
- Matos Columbié, Z. D., & Matos Columbié, C. (2010). La construcción del marco teórico en la investigación educativa. Apuntes para su orientación metodológica en la tesis. *EduSol*, 10(31), 92-105. <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=475748670010>.
- Revista Electrónica EduSol, ISSN: 1729-9091. 2012. Volumen 10, No. 31, abr.-jun., pp. 1-14. Universidad de Ciencias Pedagógicas "Raúl Gómez García", Guantánamo, Cuba Dr.C Zulema de la Caridad Matos Columbié, & Dr.C Ceila Matos Columbié
- Jablonska, A. (2008). La elaboración del marco teórico versus la ilusión del saber inmediato. *Época II*, XIV(28), 133-149. <https://bit.ly/31VX2TW>.
- Martín, S.G. & Lafuente, V. (2017). Referencias bibliográficas: indicadores para su evaluación en trabajos científicos. *Investigación bibliotecológica*, 31(71), 151-180. <https://doi.org/10.22201/iibi.0187358xp.2017.71.57814>.
- Miroslava Olivarec-Bonilla, M. (2019). ¿Cómo elaborar el marco teórico de una tesis? *Revista de Educación e Investigación en EMERGENCIAS*. 1(3), 119-123. <http://doi.org/10.24875/REIE.19000050>.
- Sáez López, J. M. (2016). El estado de la cuestión. <https://bit.ly/2TG6OoA>.
- Sánchez, C. (08 de febrero de 2019). Títulos y Subtítulos. *Normas APA (7ma edición)*. <https://normas-apa.org/formato/titulos-y-subtitulos/>.